

מפגשים

אילן צפורי

בהוצאת עמותת "תורה אחרי צבא"

כל הזכויות שמורות למחבר
ולעמותת "תורה אחרי צבא"

מותר להעתיק ולפרסם חלקים מהספר
שלא למטרות מסחריות

מהדורה שניה תש"ע
מהדורה ראשונה תשס"ג

הדפסה: דפוס העיר העתיקה

טלפון להשגת הספר:
02-6511256

www.bogreysava.co.il
bogreysava@013.net

נדפס בישראל

לעילוי נשמת

ר' משה יואל בן יוסף צפורי הכהן ז"ל

שפעל רבות למען הקמת מדינת ישראל:

יצא את פולין לרוסיה כאוד המוצל מאש הגרמנים

נכלא על ידי הרוסים ונשלח למחנה עבודה בסיביר

עלה לארץ ישראל בצבא אנדרס בשנת תש"ב

לחם בשורות צבא בריטניה נגד הנאצים בצפון אפריקה

מסר את הנפש לחיזוק הישוב בגליל

היה מפורצי דרך בורמה להצלת ירושלים עיר הקודש

השתתף במערכות ישראל בצבא הגנה לישראל

תהא נפשו צרורה בצרור החיים

נלב"ע בו' בכסלו תש"ן

תוכן העניינים

5	רשימת הנושאים
6	פתח דבר
7	פרק א: מפגש מהסוג הראשון (הפרופסור)
24	פרק ב: מפגש מהסוג השני (ישראל)
82	פרק ג: התבוננות
86	פרק ד: מפגש שני מהסוג השני
121	פרק ה: החלום
126	פרק ו: מפגש שלישי מהסוג השני
169	פרק ז: מפגש מהסוג השלישי (הרב המקובל)
180	פרק ח: מפגש שני מהסוג השלישי
199	פרק ט: מפגש מהסוג האינסופי
203	נספח: "הרחיבי מקום אוהלך"

רשימת הנושאים

אלו הנושאים הנידונים במהלך הספר, לפי הסדר בו הם מופיעים בהשתלשלות הדו-שיח:

פרק ב: מפגש מהסוג השני

1. האמונה הטבעית
 2. הנבואה כיסוד הדת
 3. התורה
 4. רוח הקודש
 5. אמיתות התורה
 6. בנין האמונה
 7. הדור
 8. דעת אלוקים
 9. המצוות
 10. הטוב האלוקי שבאדם
 11. השכינה
22. אמונה והגיון
 23. החיפוש אחר העומק שבתורה
 24. גיל העולם
 25. ארץ ישראל
 26. אחדות ההויה
 27. הלאומיות הישראלית
 28. ישראל "אור לגויים"
 29. המאבק על ארץ ישראל
 30. עבודת הקורבנות
 31. הצפייה לישועה
 32. מלך המשיח

פרק ד: מפגש שני מהסוג השני

12. היד המכוונת את העולם
13. נצח ישראל
14. סגולת ישראל
15. הנצרות
16. קדושת האכילה
17. האהבה העצמית והמוסר
18. הצניעות
19. קדושת הזיווג
20. הקדושה

פרק ו: מפגש שלישי מהסוג השני

21. הסתירה בין התורה למדע

פרק ז: מפגש מהסוג השלישי

33. יראת שמים
34. אהבת הבורא
35. "מקומו של עולם"

פרק ח: מפגש שני מהסוג השלישי

36. העולמות והצמצום
37. הנשמה
38. השגת הנבואה
39. הורדת השפע על ידי המצוות
40. החיבור עם הנשמה
41. התורה - מקור חיים

פתח דבר

הדו-שיח הפרונטלי והחי הוא הדרך הנוחה להכנס לעובי הקורה של ענינים מהותיים ביותר בחיינו, ללא צורך בהקדמות מיותרות. הדמויות שבספר - חיים, ישראל, הפרופסור והרב המקובל - הן דמויות אמיתיות, מצד שהן באמת חיות בתוך עמנו בצורות שונות ובגוונים שונים. הפגישות ביניהן נעשות בדרך כלל באופן אקראי, ולרוב, אילוצי הזמן לא מאפשרים להן לסיימן ולרדת לעומקן.

"מפגשים" עוצר את השעון, ומאפשר לדמויות הללו הכל כך שונות להפגש ולברר כאוות נפשן את הערכים עליהם בנויות אישיותיהן. המפגשים הם אמיתיים בזה שכל צד איננו מסתיר את דעתו וגם איננו מנסה לכפותה על חברו. עם כל זה, "מפגשים" הוא סיפור לא אוביקטיבי המפגיש את הקורא עם זווית יהודית עליה הוא יצטרך לתת את הדעת. האמונה היהודית נמצאת כאן על שולחן הניתוחים, מן האמונה הטבעית ועד להשקפה הקבלית, משאלת גיל העולם ועד להתבוננות במהות הנשמה. אם הניתוח יצליח, אף אחד לא יוכל להשאר אדיש.

חלקים ניכרים מהמפגשים נוצרו מתוך איסוף שבבים של שיחות נפש ביני לבין חברי במילואים - אני מודה להם מעומק הלב, לא רק על עצם החברות, אלא גם על ההשראה הנפלאה שעוררו בי.

אילן צפורי

פרק א: מפגש מהסוג הראשון

"הימים שקדמו ליום ההוא היו שגרתיים מאוד, ואף גובלים בשעמום", מספר חיים לפרופסור.

"אינני יכול לומר שחיפשתי משהו בחיים, אבל בהחלט לא מצאתי שום דבר".

"למה אתה מתכוון חיים?" שאל הפרופסור. חיים השיב בנימה של עצב: "אני בעל עסק מצליח. הכול מדברים על מיתון, אך עבורי לא היה מיתון, אדרבה אני התעשרתי מיום ליום. שמחתי למלא את תאותי לאגור כסף ואף נהניתי לבזבז אותו".

- אם כן חיים, מה רע לך?

- פרופסור, אנו חיים בג'ונגל! ראית פעם סרט על אריות? האריה קם, מביט מסביבו, מריח, מתבונן, מחפש טרף. הוא בוחר לעצמו בעל חיים ומחליט לחסלו. הוא רוצח על מנת לחיות! ברור לו שדמו שווה יותר מזה של הטרף, ואין לו בעיה עם זה...

פרופסור, אני קם בבוקר עם תחושה דומה אך לי יש בעיה עם זה! אני צריך את הכסף של הלקוחות - כמה שיותר לקוחות, כמה שיותר כסף - ולא איכפת לי מה אני מוכר להם, וגם לא מעניין אותי אם הם יהנו ממה שמכרתי להם. מעניין אותי שהכסף שבכיס שלהם יהיה בכיס שלי! בשביל זה אני עושה כל היום אלפי תחבולות ושמיניות באויר. פשוט התחלתי לשים לב שהמצב הזה הוא שפל!

- חיים, אל תגזים, אתה לא הורג אף אחד, זה המצב, אם לא תהיה הטורף, אתה תהיה הנטרף.

- אבל אנו בני אדם בעלי שכל, בעלי מוסר - לא חיות!

- אם יש לך נטיות לקומוניזם, דע לך, שאבד עליו הקלח! פעם חשבו שבני אדם יוכלו לבנות חברה בה בני אדם לא ינצלו בני אדם, אך אתה יודע, כמו שאומרים - מה ההבדל בין חברה קפיטליסטית לחברה קומוניסטית? ... פשוט בחברה הקפיטליסטית האדם מנצל את האדם ובחברה הקומוניסטית זה ההפך! חה, חה, חה...

- זה לא מצחיק, אתה חושב שאין פתרון לזה? בי נתעוררו מחשבות אחרות. התחלתי לראות את המציאות קצת אחרת, אך אני זקוק לעזרתך, לחכמתך, לכל הידע אשר רכשת בשנים הרבות בהן למדת ולימדת פסיכולוגיה, על מנת לעשות קצת סדר במחשבותי.

- תראה חיים, אני מוכן לעזור לך - אנו ידידים ותיקים - אך עדיין לא הבנתי למה התכוונת כאשר דברת איתי בטלפון על "הארה נשמתית". קצת נבהלתי מדבריך, אני מכיר אותך כאדם יציב ואף נבון, אבל הפעם באמת הפתעת אותי. לא מתאים לך לומר דברים לא רציונליים!

- אל תדאג, אתה יודע שאני צלול לחלוטין, לא השתנה בי דבר, רק פשוט התחלתי להפעיל את מה שיש לי במוח ונתעוררו בי שאלות רבות.

- שאלות זה דבר טוב, אך צריך לבדוק מאיזה סוג הן... ובכן במה אוכל לעזור לך, חיים?

- פרופסור, בא נדבר על עניין הרוחניות של האדם. מה אומר על כך המדע? האם המדע מקבל את המושג של "נפש"?

- לאן אתה מוביל אותי ומה אתה מחפש? אולי תבהיר את כוונותיך קצת יותר.

- אינני יכול עדיין לגלות לך את העניין. אני רק מבקש ממך, בשלב זה, לעזור לי מבלי לחקור אותי. ובהמשך, כאשר אקבל ממך את הנתונים החסרים לי, אספר לך.

- טוב חיים, לא אתעקש אתך. אני רק מקוה שלא אבלבל אותך יותר! שאלת על עניין הרוחניות של האדם ולכן אשיב לך בקצרה... האדם תמיד רצה לדעת מי הוא והבין שיש לו רוחניות, כלומר שכל, שהוא העיקר במכלול הנקרא "אדם". אלא שבתחילת ההתבוננות האנושית על המושג שאותו הגדירו "נפש", היה מובן מאליו שקיים יחס הכרחי בין נפש האדם לבין ישות רוחנית שמחוצה לה.

הפסיכולוגיה המדעית שבאה לתקן את העיוות הזה, נולדה, אפשר לומר, בתחילת המאה השמונה עשרה, בשנת 1732, כאשר פילוסוף ומתמטיקאי בגרמניה - קריסטיין וולף - הגדיר כ"פסיכולוגיה" את המדע החדש שעניינו חקר הצד הרוחני של האדם, או כפי שהגדירו הרופא הצרפתי קנביס ב-1799 - חקר "היחס שבין הגופני והרוחני אצל האדם".

אבל ללידה זו קדמה תקופה עופרית ארוכה מאוד שאין לזלזל בה. בתקופה זו הפסיכולוגיה נקראה בעצם "הומניזם", שעניינו פיתוח הרוח האנושית ועידונה, מתוך נסיון לעמוד על מהות נפש האדם.

במהלך הדורות בהם ההומניזם נהפך לאט לאט לפסיכולוגיה מדעית, איבד - באופן פרדוכסלי - המושג "נפש" מחשיבותו. אני אומר שזהו עניין פרדוכסלי משום שהתרגום המילולי של "פסיכולוגיה" הוא "מדע

של הנפש", וכאמור, הרי המושג "נפש" איבד בהדרגה את תוכנו המקורי במהלך הדורות.

- למה בדיוק אתה מתכוון במושג "נפש"?

- סבלנות, חיים, לזה אני רוצה להגיע, להגדרת עניין הנפש. יש לציין שלושה שלבים לפני שמדברים על פסיכולוגיה מדעית.

בשלב הראשון הנפש הוגדרה כ"כל הישות האנושית". התיאולוג הנוצרי תומס, שנפטר ב-1274, הגדירה כך בספרו על כללי התיאולוגיה, בהישענו על דברי אריסטו.

לדבריו, העיקרון הבסיסי, שהוא היסוד לכל מציאות אצל האדם, הוא הנפש. על ידה האדם מתפתח, מרגיש, נע ומבין. מה שנקרא "אינטליגנציה" או "נפש אינטלקטואלית" הוא "צורת" הגוף. "צורה" במובן הסכולסטי, היינו המנגנון היוצר בעצמו, זה שנותן חיות לחומר.

- לא הבנתי.

- לא חשוב. במילים אחרות, לפי תומס הנפש לא רק מזיזה את הגוף, אלא היא קודם כל גורמת לכך שהוא גוף, משום שגופה ללא נפש איננה גוף.

על בסיס העיקרון הזה בנויה כל הפסיכולוגיה התומסית. יש לאדם גורל המוכתב על פי אותה הנפש שהיא הנותנת קיום לא רק להתנהגות שלו, אלא אף לעצם גופו בתור גוף אדם חי. ואם כן אין כלום חוץ מהנפש. הגוף וההתנהגות הם רק המשרתים של הנפש, שהיא טרנסצנדנטלית, או במילים אחרות מקשרת את הגוף למציאות אלוהית, מטפיסית.

כשלוש מאות שנה מאוחר יותר, כאשר הודות לגלילאו ודקרטס אפשר היה כבר לדבר על שיטה מדעית בפסיקה ומכניקה, חל מפנה קטן בקונצפציה של הנפש, אף על פי שהיא עדיין היתה וריאציה של הקונצפציה האריסטוטלית-הנוצרית. רנה דקרטס - פילוסוף ופיסיקאי צרפתי - הגדיר את הנפש כמאוחדת עם הגוף, כפי שעולה ממכתב שכתב לנסיכה אליזבת ב-1643. לגוף שייכים כל הצדדים המכניים - כתנועה וחום, ולנפש - המחשבה.

החיבור של הנפש והגוף נעשה, לשיטתו, בצורה אנטומית, על ידי איזושהי בלוטה מיוחדת. לא נפנס עכשיו לכל הפרטים, מכל מקום המפנה הוא שהקשר שבין הגוף לנפש עובר להיות "יחסי" במקום להיות "קיומי".

- אם הבנתי נכון, הנפש איננה עוד "הצורה" של הגוף כפי שהסברת אצל תומס?

- בדיוק, הנפש איננה צורת הגוף אלא היא יוצרת את האישיות, ולא מחייה עוד את הגוף. אפשר לומר שכאן נוצרו הניצנים של פסיכולוגיית ההתנהגות, שהרי הנפש היא היסוד של האופי וההתנהגות, ותו לא. ובכל זאת לא התקדמנו הרבה, שהרי עדיין נשארה התפיסה הדתית של המושג "נפש", הנותנת משהו לאדם ממקום אחר.

- אני מבין מדברך שלא נגמרה בזה ההתפתחות של המושג "נפש" והשאיפה להתרחק מההגדרה הדתית?

- בהחלט חיים. כמאה שנה אחר כך זרקו סופית את הדת מהפסיכולוגיה, וממילא השתנתה התפיסה של תפקיד הנפש, ואף נעלם עצם המושג "נפש". כך הם הדברים של הפילוסוף וההיסטוריון הסקוטי דוד הום, שהצליח להעיר אף את קנט מתרדמתו הדתית, כפי שהעיד קנט בעצמו... הום מתנער לגמרי מכל היפותזה מטפיסית ומיסד פסיכולוגיה ללא נפש, הבנויה על האנליזה של הפעילויות הפסיכיות המביאות לידי מחשבה. הינצרות המחשבה, לשיטתו, נובעת מחיבור מחשבות פשוטות הנמשכות זו לזו בצורה הדומה לתבנית של כוחות המשיכה של ניוטון...

- אני חייב לקטוע אותך, אני מתחיל לאבד את הפדלים!

- סליחה, חיים, אתה צודק, שיטתו איננה ענייננו כאן. בתכלית הקיצור אומר, שהחידוש הגדול של הום הוא שהתפקיד של הפסיכולוגיה הוא להתבונן ולנתח את הפעילויות הרוחניות של האדם ולא לנסות להסביר את מקורם או את מהותם, ובעיקר לא לגלוש להיפותזות שאין בהן אמת אובייקטיבית, שהן רק פיקציות מטפיסיות. ממילא עבור הום, כל המושג "נפש" כגורם טרנסצנדנטלי נעלם מן הפסיכולוגיה. במילים אחרות - הנפש היא היפותזה שאין בה שום תועלת ולכן היא חוסלה... מכאן אפשר לדבר על פסיכולוגיה מדעית. מהרגע שהחוקר שוחרר מההגבלות של ההומניזם התיאולוגי או המטפיסי, הוא נהפך למדען, בתנאי כמובן שמחקרו יונהג על פי שיטה מדעית - על ידי בדיקות מעבדה ומדידות מדויקות וכולי.

- מה זאת אומרת שאין כבר נפש? וכי המחשבה מתחילה במערכת העצבים של המוח? מבשר ודם נוצרת רוח?!

- הירגע חיים, אתה נוגע עכשיו בשאלה גדולה ששאלו אותה הרבה חוקרי מוח האדם לפניך. הנירופיסיולוגיה עוסקת בה בהרחבה.

היה ברור לגמרי לכל החוקרים, ואף לכל הפילוסופים, שהמוח הינו משכן המחשבה. והדבר מובן מאליו, שהרי החומר ממנו בנוי המוח שונה משאר חלקי הגוף, כשרירים או עצמות. המוח בנוי מתאים מיוחדים -

הנירוונים - שהם היסוד למערכת העצבים. קיימות שמונה הוכחות יסודיות שעל פיהן קבעו באופן מוחלט שהמוח הוא משכן הרוחניות של האדם. לא נכנס לפרטים, אבל אחת מהן, הפשוטה ביותר, היא שניתוק זה או אחר של המוח גורם לשיבוש רוחני אצל בעלי החיים. לא היה צורך לכרות חלקי מוח של בעלי חיים בניסויים כדי להגיע למסקנה זו, שהרי די בכך שנשבש את תפקוד המוח על ידי שינויים בזרימת הדם המגיע אליו, או על ידי שינוי בהרכב הדם.

הוכחה חשובה נוספת היא הקשר הפונקציונלי שבין יחס הנפח "מוח-גוף" לבין דרגת האינטליגנציה, יחס המסביר את ההבדל המהותי שבין בעלי החיים לאדם. קיימים אף הבדלים יותר מהותיים כגון ההבדל בכמות הנירוונים שבקורטקס - קליפת המוח - שהיא הגורם העיקרי של האינטליגנציה. אכן ההבדל המהותי בין מבנה המוח של שימפנזה לבין זה של האדם הוא שלשימפנזה יש 4 מיליארד תאים בקליפת המוח ואילו לאדם יש 14 מיליארד תאים...

אם כן מבלי להאריך בדבר, אין שום ספק שהשכליות של האדם תלויה במוחו, בנירוונים ובחיבורים החשמליים שביניהם, המעבירים את המחשבה והרצון עד לאיברים, על מנת להפעילם. ועדיין נשאר קושי גדול להבין איך מחשבה - רעיון רוחני אבסטרקטי - מתחברת לגוש בשר כזה הקרוי "מוח".

לא אוכל להרצות בפניך כאן הרצאה שלימה ולהביא לך את כל הנתונים והתגליות של המדע בתחום המוח, אך אומר לך שכמה שנותנים יותר למוח, נותנים פחות לנפש, שהרי כמה שהמוח יהיה יותר משוכלל יותר תגדל האינטליגנציה. מכאן מוכח שהכל תלוי ישירות במוח, וכבר אין צורך בנפש.

נכון ששום מדען אינו טוען שהרוחניות קיימת אך ורק כתוצאה מהימצאותו של המוח ותו לא, אך מאידך גיסא אף מדען איננו טוען שהמוח הוא כלי קיבול לרוחניות טרנסצנדנטלית!

- אם אין נפש, אז איפה מתחילה הרוחניות של האדם?
 - המדען מתבונן באדם ומאמין שהכל מתחיל באדם ונגמר באדם... אף על פי שאין המדע עוסק בתחום שאין לו בו שליטה - כגון בדבר נצחיותה או "אי נצחיותה" של הנפש - מכל מקום סברה הגיונית היא שאין נפש במובן הדתי, וכאשר אדם מת ומפסיקים הנירוונים שלו לפעול, גם רוחניות כבר אין לו.

- בשביל זה באתי אליך. יש לי מין תחושה, שאותה אני אף מגדיר כ"דיעה ודאית", שישנה באדם רוחניות חיצונית בנוסף לרוחניות של ה"אני", רוחניות שמשפיעה על האני ואף קובעת את אופיו.
- מניין לך דבר זה, חיים?
- אינני מדבר על הוכחות מדעיות, אלא על תחושה חזקה שיש כח עליון ממני הפועל בתוכי.

- עזוב את המיסטיקה! הבה אסביר לך מה אתה חש... פרויד, שהוא האבא של הפסיכואנליזה, ביסס את תורתו על דבר קיום ה"תת-מודע", לו הוא קרא בשלב הראשון ה"איד", או אם תרצה ה"זה", שפועל לעומת המודע, שלו הוא קרא ה"אני". תת-המודע של פרויד הוא מערכת פסיכית שלימה הפועלת עצמאית על מערכת המודע, מבלי שהדבר מורגש, ולא עוד אלא שקיים מנגנון המונע את הכרת עובדת השפעת המערכת התת-מודעית על המערכת המודעית.

הפשטתי מאוד את העניין, שהרי על פי פרויד קיים עוד מושג של "על-אני". מכל מקום הנקודה העיקרית היא שבעצם יש באדם שתי מערכות ויתכן שמדי פעם הוא חש את המערכת התת-מודעית, כך שנוצרת בו הרגשה שהוא מונהג על ידי כח אחר, נסתר. תת-המודע נוצר כבר בילדות והוא מורכב מצד אחד מתאוות ואימפולסיות אינסטינקטיביות שנשארות תמיד מחוץ להכרה או לרצון, ומצד שני מנטיות שנהפכו לסודיות בעקבות האיסורים של החינוך. לפי פרויד, כל העיוותים הפסיכיים נובעים מהשפעת תת-המודע הזה על תפקודו של האדם. על ידי הפסיכואנליזה אפשר לחשוף את הנטיות התת-מודעיות.

- תסלח לי פרופסור, אך לא על זה אני מדבר. אתה מדבר על יצרים נסתרים שמושכים את האדם לתאוות ועיוותים, ואני מדבר על תחושה עליונה המרוממת את האדם ומכניסה בו מחשבות של התעלות רוחנית ומאיסה בקטנות החומרית!

אני מדבר על תחושה שודאי אי אפשר להכניס למעבדה ולנתח... מדובר במין הזרחה עליונה, משהו מעל השכל האנושי...

- חיים, אני לא מבין מה אתה רוצה ממני! אני מדען, מה שלא נכנס למעבדה - לא מעניין אותי. אין לי אלא מה ששכלי יכול למדוד או לפחות מה שניתן למדידה. ואתה גורר אותי לכל מיני עניינים מטפיסיים שאין לי בהם לא יד ולא רגל. תלך לרב או לכומר או לקוסם!

- אני מגלה בך סימני עצבנות, נראה שאתה לא אוהב לעסוק בשאלות אלו. נעזוב את זה. חשוב לי לשאול אותך עוד כמה שאלות, אם תרשה לי.

- בסדר חיים, אבל נקצר, יש לי עוד הרבה עבודה!...

- השאלה הראשונה שמאוד מטרידה אותי היא: איך נברא האדם - יצור כל כך משוכלל?

- תראה חיים, ביולוגיה זה לא בדיוק התחום שלי. אוכל להשיב לך רק מתוך הנתונים שהעליתי מן המאמרים שקראתי.

- אני בטוח שזה יספק אותי.

- התהליך שקדם להופעת החיים הוא יצירת חומצה אמינית, המורכבת מחומצה אורגנית CCOOH ומאמין CNH_3 , וכן יצירת חומצה גרעינית.

יצירה זו נעשתה במקרה, כאשר היסודות שהיו על פני כדור הארץ נתחברו יחדיו. החומצה הגרעינית היא היסוד ל-DNA ול-RNA, שהם הבסיס של הגנים המאפשרים חיים.

אפשר לדבר על הופעת החיים בפעם הראשונה כאשר נוצרו הבקטריות הראשונות, לפני כ-3.3 מיליארד שנה. מהבקטריה עד לאדם או לשאר מיני בעלי החיים היתה התפתחות הדרגתית איטית.

האדם הקדום ביותר שגילו הוא ה"קניה-פיטק", שחי לפני כ-14 מיליון שנה. הוא היה דומה מאוד לקוף, אך היה מסוגל ליצור, בצורה גסה, כלי צייד מאבנים. במהלך מיליוני השנים התפתח האדם בשלשלת האבולוציה ועבר שינויים מהותיים, בעיקר בצורת הגולגולת, עד שנוצר, לפני כמאה אלף שנה, ה"הומו-ספיאנס", שהוא קרוב מאוד לאדם המודרני. האדם הופיע בתבניתו הנוכחית רק לפני כארבעים אלף שנה, כך נקבע על פי הממצאים שהועלו מבדיקת גולגולת אדם שמצאו בצרפת ב-1868, ושקראו לו "האדם מקרו-מניון". הוא ידע כבר לתפור בעזרת מחט שאותה ייצר, וגם ידע לצייר ציורי צייד על דפנות המערות.

- פרופסור, קשה לי להאמין שיצור כל כך משוכלל נוצר במקרה. איך הוא ידע להתפתח מבקטריה ליצור שמסוגל להגיע לירח או להמציא פלאפון ומחשב?

- אתה שואל שאלה טובה, חיים, אבל אל תחשוב שהמדע הרים ידיים משום הקושי שבה ואימץ את התאוריות הדתיות או המיסטיות. כדי לענות עליה אצטרך להקדים כמה הקדמות.

ההקדמה הראשונה היא, שמאז המפץ הגדול נוצר תהליך "אי-הסדר" ביקום, זאת אומרת שחל מה שנקרא החוק האנטרופי, החוק השני של

התרמודינמיקה. על פי חוק זה, כאשר חל שינוי כלשהו של מקום או של זמן, הכל שואף לאי-סדר. קח, למשל, שלוש קוביות משחק המסודרות על שולחן בצורה שבכל אחת מהן מופיע המספר שש למעלה. אם תפיל אותן לארץ, הסיכוי שישמר הסדר שלהן, שואף לאפס. במילים אחרות לא יהיה לך שש, שש, שש על הרצפה. כך כל דבר ביקום צריך להשקיע אנרגיה כדי לשמור על הסדר שלו, משום שהנטייה היא לשינוי הסדר, לאי-סדר.

מצד שני, קיים חוק ההישרדות בהוויה והוא, שהמין החזק ביותר שורד. ולכאורה הדבר הזה סותר את חוק האנטרופיה, משום שההישרדות היא שיכלול, ההפך לכאורה מאי-הסדר, שהרי לא רק שהמין החזק ביותר שורד, אלא גם בתוך כל מין נוצרות ואריציות, והמעולות ביותר הן השורדות. אם כן אבולוציה היא שאיפה לסדר מעולה יותר, ואילו על פי האנטרופיה הכל היה צריך להתדרדר ולא להשתכלל. אלא חייבים לומר, שקיים כח "אנטי-אנטרופי" שמתנגד לאנטרופיה והוא עצם היסוד של האבולוציה. על פי זה מובן איך כל מין מחפש כל פעם את השכלול, ובמהלך של מיליוני שנים מגיעים מבקטריה - שהיא היצור הפרימיטיבי ביותר, גם מבחינה ביולוגית וגם מבחינה רוחנית - לאדם שבו שיא השכלולים במבנה הביולוגי וגם במבנה הרוחני, כמובן.

- פרופסור, אינני יכול להבין איך בקטריה יודעת לאיזה כיוון להשתכלל, ואיך היא מסוגלת כל פעם להשיג מדריגה שהיא מעל ליכולתה ההתחלתית? איך הקוף הזה, שהיה לו פרצוף של קוף ומבנה מוח בעל יכולת שכלית של קוף, נהיה אדם עם מוח משוכלל יותר?

- כל מין עובר כל הזמן מוטציות, היינו שינויים גנטיים מקריים הגורמים לכך שמופיעות כמה וכמה וריאציות של אותו המין. הוריאציה החזקה ביותר, הטובה ביותר, עם המבנה הטוב ביותר, היא זו ששורדת, כפי שאמרנו. כך שבמהלך של מיליוני שנים, ממוטציה למוטציה מתחזקים ומשתכללים המינים. יכולים להיות שינויים גדולים מהותיים, או קטנים יותר. זה מה שקרה לאדם. לפני יותר מ-14 מיליון שנה היה, כנראה, יצור שהתפצל לשני ענפים שונים: הענף האחד, משפחת הקופים, שהמשיך בכיוון של הופעת קופים יותר משוכללים, מ"הפליופיתק" דרך "הדריופיתק" וה"אוריאופיתק" עד לשימפנזה, אבל אף פעם לא הגיע לדרגת אדם. ומצד שני ענף אחר, שהוא ענף האדם שהמשיך להשתכלל בכיוון הופעת אדם יותר ויותר משוכלל, מה"קניה-פיתק" דרך ה"זינ'נתרופוס" וה"אוסטרלופיתק" עד לאדם המודרני.

- אבל איני מבין למה תמיד הכח האנטי-אנטרופי הזה הוא זה שמנצח, ולא האנטרופי שרוצה שהעולם יחזור לתוהו?
ועוד, איך יש למינים כל כך הרבה חכמה ליצור מוטציות העונות לתנאים החיצוניים, דבר שיאפשר למין להמשיך להתקיים? שאלה זו מאוד מטרידה אותי... שנים שאלתי את עצמי למה הזברה מקושטת בפסים שחורים ולבנים, הרי היא כל כך בולטת בצורה זו בסאוונה - מסביבה הכל בצבע חום, צהוב וירוק. עד שראיתי בטלוויזיה, בסרט טבע, דבר מדהים! הסבירו בסרט שלאריה, שהוא הצייד העיקרי של הזברות, יש ראיית לילה מעולה - למעשה הוא רואה בלילה כביום אלא שהכל בשחור ולבן. עבור אותה ראיית לילה, משלם האריה מחיר כבד, שהרי עינו מאוד רגישה לאור, ובאור-יום ראייתו לקויה. והנה דבר מדהים, הפסים הלבנים ושחורים של הזברה מפריעים לו מאוד, הוא לא מצליח למקד את מבטו עליהם אלא רואה אותם בתנועה מתמדת. משום כך, כאשר הזברות נמצאות בקבוצה והן מצטופפות, האריה איננו מצליח לזהות את קווי הגבול של כל אחת ואחת מהן. הוא רואה רק כתם ענק של פסים שחורים ולבנים הנעים כגלים, מה שלא מאפשר לו לבחור טרף ולתקוף. יוצא שההגנה הטובה ביותר של הזברות מושגת על ידי אותם פסים! איך הגנים ידעו להתפתח למוטציות כאלה שהביאו להופעת הפסים הללו הנותנים את הפתרון המעולה, המתאים בדיוק לבעיית הראייה של האריה? על מנת ליצור הסוואה כזו צריך להכיר את מנגנון הראייה של האריה ולהמציא את הפתרון הנפלא של פסים שחורים ולבנים! איך הטבע ידע לעשות זאת? ואם הכל נעשה במקרה, זה נוגד את כל ההגיון של הסטטיסטיקה! הסיכוי שבמקרה תיווצר ההסוואה הנכונה הוא כל כך קרוב לאפס, שממש מגוחך לומר שהיא נעשתה במקרה, באותה מידה שמגוחך לומר זאת על ציור של צייר אומן!
- חיים, אתה שואל שאלות טובות מאוד. לא ציפיתי לראותך כה ערני וכה ביקורתי בעניין תאורית האבולוציה. יש להודות שישנם חורים גדולים בתאוריה זו, ואכן חסרות הרבה חוליות בשלשלת ההתפתחות. מרשם המאובנים שנמצאו מעורר כמה תמיהות יסודיות ומחייב מודיפיקציות בתאוריה של דרווין, שהרי לא מצאנו שום הוכחה שאכן היתה אבולוציה ממין אחד למין חדש. אדרבה, הממצאים מצביעים לכאורה על קפיצות בתהליך האבולוציה, אותן קשה להסביר בדרך המקובלת של התפתחות גנטית איטית. התמונה הכללית המתקבלת היא, על פי מרשם המאובנים, שנוצרו מינים חדשים שאין להם קשר עם

המינים הקודמים, והם המשיכו להתפתח בתהליך עצמאי. למשל בעניין שני הענפים שדברנו עליהם קודם, ענף הקוף וענף האדם, ההנחה היא שהם נובעים מיצור אחד וממנו התפתחו לכיוונים שונים, אך לא נמצא זכר ליצור הזה והדבר נשאר עד היום בגדר תעלומה. כך הוא גם בעניין שאר המינים. מורגשת בהם אבולוציה פנימית, אבל לא מצאנו הוכחות לאבולוציה "בין-מינית".

- אם אני מבין נכון, לא הכל התפתח מבקטריות, אלא כל מין הופיע בשלב מסוים מבלי שנבע ממין אחר. אם כן אפשר לדבר על "בריאת מינים", ולמה שלא נודה שצודקת הדת שאכן מדברת על בריאת מינים? - זה לא יתכן! שום בעל-חיים לא נברא מכלום! ברור שהיה תהליך אבולוציוני, אלא שאיננו מוכר לנו עדיין. משום שנשארו כמה דברים לא ברורים, נתחיל להאמין בשטויות?!

- תראה פרופסור, נכון שהתיאוריה הדתית נראית לי פרימיטיבית, אבל בעצם אף פעם לא שאלתי אדם דתי חכם איך הוא מסביר אותה לאור התפתחות המדע. אני יודע שישנם מדענים גדולים חובשי כיפות, שמאמינים בבריאה על ידי כח עליון או אלוהות או איך שיקראו לזה, והם אנשים חכמים ומן הסתם אינם מאמינים בשטויות.

- חיים, אנו גולשים לשאלות שאיני מוצא בהן עניין...
- טוב, לא אפריע לך עוד הרבה זמן, רק רציתי לשאול אותך דוקא שאלה קצת פילוסופית ובזה אפסיק לגזול את זמנך: מה היעוד של האדם? לאן כל העסק הזה הולך?

- מה אתה מתכוון ב"יעוד"?
- רצוני לדעת אם יש הסבר רציונלי לשאלה שמתחילים לשאול כבר בימי הנעורים: "מי אני ולאן אני הולך"?

- האמת, חיים, אלו דברים שלא כל כך מטרידים אותי ולא השקעתי בהם יותר מדי מחשבה. מה איכפת לי למה אני פה! העיקר שאני פה! האדם חי בהווה וצריך לנצל בהווה את מיטב כוחותיו, וכמובן להוציאם אל הפועל. מחשבות בעניין עתיד רחוק, עתיד שמחוץ למסגרת הזמן הקצוב לי, אינן מוסיפות דבר לעצם מציאותי, ולכן אין לי בהן עניין. אדרבה הן גוזלות ממני זמן יקר בו אני יכול להשתמש על מנת להטיב עם עצמי... ואף עם האחרים כמובן. המילה "עכשיו" היא ה'אל' בו אני מאמין ואין לי צורך בחיפוש אחר אל מטפיסי שיעשה לי טובה אחר כך. אני הולך לנצל את ה"עכשיו" בשיא יכולתי כדי לא להפסיד משהו מהזמן הקצוב בו אני מופיע על כדור הארץ. אני הולך למשוך

מה"עכשיו" את כל מה שטוב לי, מבלי להתחשב בכל מיני שטויות וכל מיני הפחדות שהמציאו בני אדם על מנת להגביל את עוצמת החיים, בשם מוסר זה או אחר.

- אבל, פרופסור, אתה בכל זאת דואג לעתיד ילדיך, ואפילו תורם לבניית בית-חולים שיבנה במי יודע כמה שנים!

- נכון, אני מאמין ששייך לעשות חסד עם אחרים. גם להם זמן קצוב על כדור הארץ, ואף אם הקצבה שלי לא תהא חופפת עם שלהם, מכל מקום עכשיו אני יודע שיהיה להם צורך בעתיד בעזרה שאני מוכן להגיש להם, ולכן אני מנצל עכשיו את האינטליגנציה שלי עבור זה.

- לא הבנתי בדיוק את החשבון.

- אסביר לך, זה לא מסובך. אמרתי לך שהאדם צריך לנצל לטובת עצמו את כל כוחותיו, הוא צריך לתת להם לצאת אל הפועל. אחד הביטויים של האינטליגנציה זה לראות את הנולד, ובכלל זה לראות עכשיו שאפשר לעזור לאחרים אף בעתיד. ולכן כאשר אני עוזר להם עכשיו, אני עוזר לעצמי, שהרי בזה אני מוציא לפועל את האינטליגנציה שלי ותורם באמת למה שחשוב ביותר בעולם עבורי - "האני".

- נדמה לי שהבנתי, אתה טוען שכל אדם צריך להרגיש שהוא הנקודה המרכזית בעולם ולפעול על פי זה... אבל רציתי לברר את דעתך דווקא מנקודת המבט של התועלת, עצם התועלת שיש באנושות, דבר שיוכל אולי לעזור לנו לברר למה בכלל אנו נוצרנו.

- קלטתי מה שאתה רוצה, ואמרתי לך שלא כל כך חשוב לנו לדעת זאת, אך משום שאתה מתעקש, אספר לך משהו שיעניין אותך. לפני כמה שנים הקמנו חוג של פרופסורים שמטרתו הייתה ליזום שיחות ענייניות בנושאים פילוסופיים שהמדע לא נתן להם מענה עד עכשיו. באחת הפגישות היה הדיון מסיבב לנושא הזה של תכלית המציאות. לאחר שהועלו כמה קווי מחשבה באיזו שיטה לנקוט על מנת להתקדם בדיון, הוחלט שהדרך לקבוע את תכלית האדם היא על ידי התבוננות בשינויים החלים לאחר פטירתו, אותם שינויים המשאירים רושם על הסביבה.

- נו, ומה היתה המסקנה?

- המסקנה היתה יותר פשוטה ממה שחשבנו כולנו בתחילת הדיון. אינני זוכר את הלשון המדויקת של הסיכום, אך בכל אופן אומר לך את הדברים בקצרה: ידוע שגוף האדם לאחר פטירתו מתפרק ממרכיביו הכימיים. האדם נהפך מבשר לעפר, זאת אומרת התאים החיים של הבשר מתפרקים למולקולות של החומרים האורגניים. במהלך תהליך

הפירוק משתחרר גז דו-תחמוצת הפחמן, שהוא הגז החיוני לצמחים, הקולטים אותו מן האויר על ידי פוטוסינתזה. בזכות גז זה ובתום תהליך קליטתו, נבנות בתוך הצמח המולקולות האורגניות של תאי הצמח. מכאן מתחילה שרשרת המזון. מן הצמחים ניזונות הבהמות המקבלות את התאים האלו, ונבנות הן עצמן מהם. גם הטורפים יקבלו את אותם התאים דרך הבהמות שהם טורפים. האדם שאוכל צמחים וגם בשר בהמות מקבל את התאים הללו, ובזכותם הוא יכול להתקיים. הבנת, חיים? האדם במיתתו מייצר את המזון של האדם! זה נשמע קניבאלי, אך זוהי תכליתו, לזה הוא נוצר!

- מה, פרופסור, אתה רציני?? זה ההסבר שלכם ליעוד האדם? אני נולדתי לאחר תשעה חודשי הריון ברחם אימי, התפתחתי, התחנכתי - התאמצו להקנות לי השכלה בבית הספר במשך שנים עשרה שנה, אחר כך בחרתי להוסיף עוד כמה שנות לימוד בתחום המחשב, וכל זה בשביל לייצר מלפפון!!!

- תראה, מנקודת מבט זו הדברים קצת צורמים את האוזן, אך מה לעשות? זאת המציאות, לא מצאנו לאדם שום תכלית אחרת.

- מה? בשביל ליצור דו-תחמוצת הפחמן צריך מכונה כל כך משוכללת עם שִׁכּל כל-כך זך?!

- חיים, רצית לשמוע דברים של שכל ואתה מכניס פה רגש.

- סלח לי, פרופסור, אבל נראה לי שאמנם אלו דברים של שכל - יש כאן ניתוח מדעי - אבל חסר בהם עומק.

- טוב, טוב, אם אתה יותר חכם מכל הפרופסורים של החוג גם יחד, למה אתה בכלל שואל אותי?

- נעזוב את זה, וברשותך אשאל את שאלתי האחרונה: איך נוצר העולם?

- איך קפצת לשאלה הזו! אתה חושב שאפשר לענות עליה על רגל אחת?

- אין לך כבר סבלנות, אך זו באמת השאלה האחרונה, אולי תענה לי בקצרה?

- לפני שנים עשרה מיליארד שנה התחיל להיווצר מה שאנו קוראים "היקום", כפי שהוא מופיע היום בצורתו הנוכחית, של מאות מיליארדים גלקסיות המתרחקות זו מזו, כמוסבר בתיאורית ההתפשטות של אינשטיין. עצם העובדה שהגלקסיות מתפשטות בצורה הומוגנית ואיזוטרופית - דבר שאפשר למדוד על ידי כל מיני אמצעים, כגון מדידת

הספקטרום של הגלקסיות - מוכיחה שהכל התחיל במה שמכונה "המפץ הגדול".

- השתמשת בהרבה מונחים שאינני מכיר... אולי תוכל להסביר לי את העניין בקווים כללים בלבד?

- טוב, אנסה לומר דברים פשוטים.

לפני שנים עשר מיליארד שנה לא היה בעצם חומר, אלא כתוצאה מלחץ אינסופי, כל היש היה מרוכז בנקודה אחת שצפיפותה הייתה אינסופית. במצב זה אין ממש חומר, אלא אנרגיה. אחר כך אירע פיצוץ אדיר המכונה "המפץ הגדול" ואנרגיה זו ניתזה לכל הכיוונים. כך נולד היקום שמאז המשיך להתפשט על פי התאוצה שהקנה לו הפיצוץ. הטמפרטורה היתה עצומה, וכבר בשניות הראשונות שלאחר הפיצוץ נוצרו היסודות הקלים - מימן, הליום ועוד. האטומים הכבדים יותר, כגון המתכות עד האורניום, ואף היותר כבדות - נוצרו אחר רבע שעה. לאחר עשרת אלפים שנה, בהמשך התהליך של ההתפשטות וההתקררות, נוצר החומר היסודי של הכוכבים והגלקסיות.

- לא הבנתי איך מאנרגיה נוצר חומר?

- שאלה טובה. בזכות השכל האדיר של אינשטיין אנו יודעים זאת. מתוך תורת היחסות שלו הוא הגיעה להבנת הקשר שבין האנרגיה לחומר על פי המשוואה: $E = MC^2$, זאת אומרת: האנרגיה שווה למסה כפול מהירות האור בריבוע. כלומר: האנרגיה נהפכת לחומר והחומר נהפך לאנרגיה. במצב התחילי, עליו אנו מדברים, היה מעבר רציף בין חומר לאנרגיה בגלל הלחץ העצום והטמפרטורה האדירה - עשר עם שלושים ושניים אפסים מעלות צלזיוס! למעשה לא היה חומר אלא קרינה בלבד. לאחר הפיצוץ ירדו הלחץ והטמפרטורה, וכך נוצר חומר שלא נהפך לאנרגיה בכל עת, אלא נשאר בצורת חומר. כך החל התהליך, ובסוף, לאחר שמונה מיליארד שנה, נוצרו החיים.

- אבל פרופסור, מה היה לפני המפץ הגדול? איך נוצרה אותה אנרגיה שהתפוצצה? מניין היא באה?

- אין לנו שום יכולת לדעת מה היה בשניה שלפני המפץ הגדול ואיך הופיע אותו מצב של נקודה בעלת צפיפות אינסופית. אנו רק יודעים על פי עובדת ההתפשטות של הגלקסיות - היינו התנועה האנטרופית - שהיה מפץ גדול, והוא היסוד ליקום.

- אם כך לא פתרנו את הבעיה, שהרי משהו היה צריך לברא את המציאות שקדמה לתהליך אותו תיארתי!

- תראה חיים, מה שברור הוא שלא אלוהים עשה את זה!
 - לא הבנתי למה הדבר כל כך ברור, הרי אין למדע שום הסבר אחר. אם
 נגדיר את האלוהים כמה שאיננו כפוף לחוקי המציאות שלנו ואיננו ניתן
 למדידה מתוך המציאות שלנו, פתרנו את הבעיה!
 - אל תהיה מגוחך, ואל תנסה למצוא פתרון קל לתעלומה הכבדה והבלתי
 פתירה הזו.

- טוב, בלי קשר לזה, נתעוררה בי עכשיו השאלה בעניין האינסופיות.
 על פי מה שאמרת שהיקום מתפשט כל הזמן, לאן הוא הולך?
 - מתוך תיאוריית ההתפשטות שהזכרנו כבר, אין לכאורה סיבה לחשוב
 שיש לדבר סוף, ואם כך היקום הוא אינסופי, שהרי הוא נותן מקום
 להתפשטות אינסופית. זוהי הדעה הרווחת. אמנם ישנם אסטרונומים
 שאינם סוברים כך, ולפי דעתם נתגלו כמה סדקים בתיאוריית
 ההתפשטות, בעקבות התגליות האחרונות בעניין סטיות הספקטרומים
 של הגלקסיות הרחוקות. אותם מדענים מציעים תיאוריה שלפיה היקום
 יהיה דומה ללב ענק בעל פעימות דו כיווניות, בתחילה מתפשט ואחר כך
 מתכווץ, והפעימות הללו הן אינסופיות. אם תרצה, העסק דומה לגלגל
 שרץ בו העכבר ריצה שיכולה להיות אינסופית אף על פי שהגלגל עצמו
 הוא סופי. על פי זה, ההתפשטות אינה אינסופית במרחב, כך שהיקום
 אינו אינסופי. אבל, כאמור, רוב האסטרונומים קיבלו את השיטה
 הראשונה בדבר התפשטות אינסופית במרחב.

- אינני מבין איך אפשר לדמיין דבר אינסופי!
 - באמת אי-אפשר להבין מהו אינסוף, שהרי אנו רגילים לחשוב שכל מה
 שקיים נמצא במציאות בתוך מסגרת כלשהי, והמסגרת עצמה נמצאת
 במסגרת שלה. כך אנו מבינים את המושג "מקום". כל חפץ נמצא
 במקום מסוים ואותו מקום הוא חפץ של מקום אחר, וכן הלאה. זאת
 אומרת שצריך בעצם שהאחרון יהיה מקום, אבל מה לעשות שאותו
 מקום צריך גם מקום... כאן השכל שלנו מתחיל להסתחרר, שהרי
 ההנחה היא שיש דבר אחרון, אבל הוא במהותו ה"לפני אחרון".

- אם כן יש לנו מושג שהוא מעל ליכולת השגת שכלנו ומעל ליכולת
 הציור של דמיוננו. אז איך בכלל אנו מדברים עליו? ויותר מתמיה - איך
 אנו כותבים אותו על הלוח, משתמשים בו במשוואות וזקוקים לו על מנת
 לבנות גשר? אין כאן הכרח להודות שקיימת מציאות שאיננה נכנסת
 לתחום יכולת הכרתנו, משהו "על-אנושי", אולי זה מה שקוראים
 אלוהים?

- תראה, אין לי מושג מה זה אלוהים, אף פעם לא הלכתי לרב לשאול מה זה! אני יכול להתייחס רק למה שמתגלה לי, אפילו אם אין לי שום יכולת להשיג את משמעות מציאותו, כגון כוכב בגלקסיה הקרובה ביותר לגלקסיה שלנו שנמצא במרחק של מאה וחמישים מיליון שנות אור! אתה מבין, חיים? אפילו לא צריך ללכת כל כך רחוק. אנו מסוגלים, ללא אמצעי ראייה, לראות כוכב שנמצא במרחק של מיליון שנות אור מכדור הארץ. משמעות הדבר היא שכאשר אנו רואים את האור שלו, אנו רואים עכשיו אור שיצא ממנו לפני מיליון שנה. אתה יכול להבין את המשמעות של לראות דבר שהיה לפני מיליון שנה או מאה וחמישים מיליון שנה? יתכן מאוד שמה שאתה רואה כבר לא קיים! כבר מת מזמן, ואתה רק רואה את האור שיצא משם לפני מאה מיליון שנה, ורק עכשיו מגיע אליך. אבל הדבר הזה קיים בשבילי כי הוא מתגלה לי על ידי קרני האור שלו. "אלוהים" אינני יודע מה זה כי זה לא מתגלה לי, הבנת?

- אם אלוהים היה מתגלה לך היית מאמין בו?

- חיים, אין לי כבר כח, אנו גולשים שוב לדברים מיסטיים שאין לי בהם עניין.

- אתה צודק, פרופסור, גם אני התעייפתי מאוד מהשיחה שלנו, ואני באמת זקוק לקצת מנוחה, וגם לזמן על מנת להתבונן בכל הדברים ששמעתי.

- לפני שאנו נפרדים, חיים, תאמר לי לפחות למה התכוונת כאשר דיברת על "הארה נשמתית", ולאן אתה חותר עם כל השאלות ששאלת אותי.

- יהיה לי קשה להסביר לך את העניין. אני חש שאינך מסוגל לעזור לי בניסיון שלי להבין בעצמי את מה שקורה לי. באתי אליך בתקווה לקבל תשובות ברורות בעניין מציאות על-טבעית, שנראית כפונה אלי ולא נותנת לי מרגוע, אבל דבריך לא רק שלא השקיטו את תסיסתי הפנימית, אלא אף הגבירו אותה.

השקפת העולם המדעית היבשה, אותה הצגת, נראית לי מנותקת מן המציאות בניסיונה לבחון אותה מקרוב מדי, עם מיקרוסקופ. הדבר ידוע שמקרוב מדי לא רואים את צורת החפץ ולא את יופיו.

תראה, אני חי את העובדה הלא-מדעית שיש מימד על-טבעי חיצוני לנפש שלי והוא מתגלה במוחי, במחשבותי, והוא דוחף אותי לברר את עצם קיומו. אין לי שום הסבר הגיוני לתחושה זו. מדובר במציאות גדולה, מסחררת בגודלה, שאין לה לא גבולות של זמן ולא גבולות של

מקום. מציאות שבה אני, היקום, הזמן, הכל מתמזג לדבר אחד אחדותי-אורגני, מקושר מכל הצדדים.

מציאות זו נותנת לי תקווה לעתיד שיש לו ערך ומגמה, ולא יצירת דו-תחמוצת הפחמן! מציאות המחזירה לאדם את אצילותו ולא נותנת לו לשקוע במלחמת הקיום ולהתנהג כחיה.

אתה מבין? אני צמא לטוב! אני רוצה להיות טוב, לראות טוב, להרגיש טוב, לעשות טוב לאחרים. מהי אותה מציאות, מה מקורה, אינני יודע. אני רק יודע שהיא מרוממת אותי לחשוב בגדלות ותובעת ממני ללא הרף להתעלות בשכלי על מנת להכיר אותה יותר טוב. אני חייב לדעת מה דוחף אותי לא להיכנע לשגרה הרדודה של חיי החברה שלנו עם מטרותיה הרדודות - יותר כסף, יותר הנאות, יותר כבוד - ולפספס את גודל המציאות. אני נחנק מההסברים המגבילים שנתת לי על המציאות, על הנפש, על המקריות של החיים, על היעוד של האדם. אני צריך לנשום, לנשום הרבה, הרבה אויר טהור. אני בטוח שיש טוב גדול, ענק, שמסתתר מאחורי הקטנות של החיים. לזה התכוונתי באומרי "הארה נשמית", אותה אינני מבין עדיין, אך אני חש שגודל שאינני מכיר את קצהו - כובש אותי ומעיף אותי כמו טיל מעבר הקטנות של כל הסובבים אותי.

חיים שב לביתו מאוכזב למדי מפגישתו עם הפרופסור. "כנראה IQ גבוה זה לא הכל בחיים!" - מלמל חיים בינו לבין עצמו. הוא צעד לאיטו, מבטו משוטט ברחובות ירושלים, פה ושם נתקל באיזו חנוכיה שעדיין מהבהבת - היום נר שני של חנוכה, והשעה מאוחרת. לפני השינה, כשישב על מיטתו, שלף מהמגירה הקרובה את יומנו היקר, בו הוא שופך ללא בושה את מאוייו הפנימיים...

היום כ"ו כסלו, השעה 23:57

היום יומני הישן תופס פנים חדשות! מהיום התאריך שבו יהיה עברי! זה חלק מהמהפך הגדול המתחולל בנפשי. למה שלא נשתמש בתאריך העברי?

הייתי היום אצל פרופסור ברגר. הוא נחמד, אבל כבד. יותר נכון לומר - "יבש". אין לו שום אמונה (לפחות ככה הוא מציג את הדברים). יש לו תשובה לכל שאלה, אך תשובותיו חסרות "גודל רוחני" (ביטוי חדש

שקנתי מאיזו חוברת של 'דוסים' שקראתי). כששאלתי אותו מה היעוד של האדם, הוא ענה לי "לייצר מלפפונים" (זה בערך מה שהוא אמר, אמנם בסגנון מדעי). אני לא יודע אם הוא שלם עם זה, אך ברור לי שלא אמצא אצלו את מה שאני מחפש.

הייתי אמור ללכת היום למסיבת חנוכה, אבל באמת אין לי כח לזה: חזרתי מאוחר מהביקור אצל הפרופסור וכו' וכו', ושאר תירוצים. אולי נדליק פעם חנוכיה? ... יש בזה "זהות יהודית" ... אני חייב למצוא דרך לברר את השאלות הרבות שנתעוררו בי. יתכן שעלי לפגוש אנשים המוגדרים "מחוץ לסביבה הטבעית שלי" ...

פרק ב : מפגש מהסוג השני

חיים החליט שלא לבלום עוד את תאוותו לברר את עניין "המציאות האינסופית" החובקת את כל אישיותו. השאלה באיזה כיוון לחפש, שבה וצצה ללא הרף במוחו, עד שנזכר בהתלהבות בחברו מהמילואים, ישראל.

"בחור טוב, חכם, בעל שכל בהיר" - הרהר חיים בלבו. ישראל הוא אדם דתי, חובש כיפה סרוגה גדולה, לומד כבר כמה שנים בישיבה ציונית. הוא תמיד מוכן לעזור, לתת חיוך תמים. בקיצור - כמו מהדתיים האלה שכיף לשוחח איתם, וממש נחמד לפגוש במילואים. מרגע שחיים נזכר בישראל ועד להחלטה לקבוע איתו פגישה, לא עבר זמן רב.

- ישראל, במה אתה מאמין?

- כך אתה 'מתקיל' אותי!... אני מאמין באלקי אברהם, יצחק ויעקב אשר הוציא את בני ישראל באותות ובמופתים ממצרים, וכלכלם במדבר, והנחילם את ארץ כנען. אני מאמין שהאלוקים גילה את רצונו למשה בתורתו, ומאמין בכל הכתוב בתורה הזאת.

- זה נשמע לי קצת ילדותי, או ליתר דיוק קצת מונוטוני, מעין סיסמת בחירות. אני שואל אותך על אמונה מטפיסית, מיסטית, על תשוקה נפשית זו או אחרת, ואתה מדבר על "מישפוח'ס".

- חיים, אתה צריך להבין שאמונת עם ישראל לא מתחילה במוח של בני ישראל. אמונתנו איננה תלויה במצב רוח זה או אחר של המאמין. אמונתנו היא מציאות שמתחילה מלמעלה. אמונתנו היא האמונה של הקדוש-ברוך-הוא.

- עכשיו אתה מתחיל לומר דברים מעניינים, אך לא הבנתי כלום.

- אמונתנו היא אמונה קולקטיבית, אותה קבלנו בירושה מאז אברהם אבינו, ומקורה הוא הרצון האלוקי להתגלות לעם אחד, מה שנעשה על ידי יצירת עם מיוחד, עם המסוגל להתחבר לעניין האלוקי על ידי הוצאה לפועל של תכונותיו האלוקיות. ממילא, אמונתנו הנה מציאות אובייקטיבית, היא יצירה אלוקית. זו הסיבה שאנו אומרים בכל בוקר לאחר שינת הלילה שבה התנתקה הנשמה והוחזרה: "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך". אנו פונים אל

הקדוש-ברוך-הוא ואומרים לו "רבה אמונתך". האמונה מתחילה בקדוש-ברוך-הוא, ומתוך כך היא קיימת בנו.

- תסביר.

- האמונה היא מציאות, היא חיים של הוצאת תכנים רוחניים פנימיים מן ההסתר אל הגילוי. משום שהקדוש-ברוך-הוא ברא עולם ונתן בו את כח האמונה, יש באדם יכולת להאמין. האמונה היא היכולת הגנוזה באדם המאפשרת לו לצאת אל הפועל במחשבה ובמעשים. את כח האמונה האדם מקבל מהקדוש-ברוך-הוא, היא האמונה של הקדוש-ברוך-הוא.

- להגיד את האמת, ישראל, אני לא מצליח להבין את דבריך, ולולא הייתי מכיר אותך ויודע שאתה בחור פיקח, הייתי מגדיר אותך כתמהוני! הרי דבריך סותרים את מה שאני רגיל לשמוע אצל המאמינים מכל הדתות, הטוענים שיש להם אמונה באלוהים, ולא כדבריך שהאלוהים מאמין בהם! יופי, שיאמין בי! מה יוצא לי מזה!

- חיים, תרשה לי לבאר את העניין, שהרי לא עסק קל היא אמונתנו, ואם יש לך סבלנות אנסה כפי כוחי להציג את הדברים.

- בבקשה ישראל, בשביל זה באתי, כולי אוזן.

- יסוד הטעות, וממילא העיוות, שבהסתכלות המודרנית על המציאות, נעוץ בשעבוד לכבלים של הרציונאליזם. בודאי שהרציונאליזם הוא פאר השכל האנושי של ימינו, אך הוא גם יכול להוביל לקטנות, כאשר הוא נגוע במחלת הגאווה הגורמת לאדם להרגיש כל יכול בהתמודדותו עם נסתרות ההוויה.

לפי שיטת המדענים והפילוסופים שום דבר נסתר לא ימצא את פתרונו אלא בתוך השכל האנושי המתעלה מעל כל מציאות רוחנית. הם סוברים שהשכל מסוגל להקיף בצורה אבסולוטית את כל כוחות ההוויה, אם לא היום, אז מחר.

גישה זו של הגדלת השכל האנושי המתעלמת מכל גורם "על-אנושי", ממילא לא נותנת לו זכות קיום.

כפי שאמרתי, זוהי טעות שיסודה בגאווה, אך כמו כל טעות, הגורם העיקרי הוא חוסר הידיעה או חוסר תשומת הלב. ודווקא אלו החושבים שהאמונה היא תעודת עניות לאדם המשכיל, הם שמציגים אדם קטנוני ומוגבל, שאפילו לא גילה את מציאות אוצר כוחותיו הרוחניים האדירים. הם מכירים את השכל האינטלקטואלי, ואינם יודעים שבמכלול הרוחניות האנושית ישנו דבר עליון יותר, שאפשר אולי

לכנותו "החוש העליון", המביא את האדם להתחבר עם חלקי ההוויה הנמצאים מחוץ לגבולות אותו השכל.

- אתה מדבר על דבר עליון יותר מהשכל ברוחניות של האדם. על מה אתה מדבר? על טלפתיה, מדיטציה או שאר עופות מוזרים?

- לא חיים, לא לזה אני מתכוון, אלא למימד רוחני ששיאו הוא היכולת לשמוע את דבר האלוקים. אותו מימד מופיע גם במדרגות נמוכות יותר באדם - כאן יסוד האמונה.

- רגע, אני לא אתך! מה זה לשמוע את דבר האלוהים? וכי אתה שומע את דבר האלוהים? זה נשמע לי כמו סיפורי אלף לילה ולילה. מי אמר שיש בכלל אלוהים!

- אני לא הולך להוכיח לך את דבר מציאות האלוקים. קודם כל משום שכל הוכחה תביא לניסיון לדחותה על ידי הוכחה אחרת, שגם אותה יהיה אפשר לדחות, וכן הלאה, ושיחתנו תיהפך לויכוח סטרילי. זה הצד הפרקטי אבל באמת יש צד הרבה יותר מהותי: הוכחת מציאות האלוקים בשכל היא צמצום פילוסופי של מציאות אינסופית.

- אם אין לנו יכולת להשיג את האלוהים בשכל, איפה נפגוש אותו? איך זה שכל כך הרבה אנשים מאמינים באלוהים? הם מאמינים במשהו שאיננו נכנס לשכלם?

- את העניין הזה בדיוק רציתי להסביר.

הפגישה עם האלוקים נעשית קודם כל ב"חוש העליון" שיש לאדם, חוש שאפשר להגדירו כעל-אנושי. הוא זה שקובע את עצם האמונה. אותו חוש מוטבע בנו, ואם איננו נחנק על ידי השכל, הוא מסוגל בקלי קלות להביא אותנו להכרת אמונתנו בבורא האדם והעולם. חוש זה איננו פרי הבריחה מפני פחדים הנובעים מהרגשת הקטנות והחולשה מול גודל המציאות וכוחותיה כפי שיש חושבים, אלא הוא טבעי לאדם והוטבע בו על מנת להקנות לו את היכולת להכיר את יוצרו ולהרגיש שישנה השגחה מצידו, השגחה בה הוא חפץ. בקיצור בני ישראל הם מאמינים בני מאמינים, ואין באמת כופרים בעם ישראל, שהרי האמונה היא תכונה טבעית, אלא יש מאמינים שאינם מכירים את אמונתם או שדוחים אותה.

- כל זה טוב ויפה, ישראל, אבל אני לא מרגיש במיוחד את האמונה שאותה אתה מציג כטריוויאלית.

- אני מבין חיים, אבל כל עוד לא תתחבר לחוש הפנימי, שבאופן פרדוקסלי הוא גם על-אנושי, אין מה לעשות. אם לא תשחרר את החוש הזה, שהוא תחילת הדרך להכרת הבורא, תישאר כבול בניסיון להגדיר

לעצמך את המציאות באופן שתמיד הכרתה תהיה סובייקטיבית בלבד. אדם שאיננו מכיר את המימד המטפיסי הזה, מצמצם בהרבה את תחום הסתכלותו על המציאות שמתחילה בשכלו ונגמרת בשכלו.

- לא ירדתי לעומק דעתך. וכי יכול האדם להכיר מציאות שאיננה שייכת כלל ליכולת השגתו?! ברור שכל מה שאדם מכיר זה מה שהוא יכול לצייר בשכלו! תמיד הצגת המציאות היא עניין סובייקטיבי, זו הדרך הנכונה שיש לאדם להתאים את עצמו למציאות!

- בדיוק, לזה אני מתכוון, להתאמה הזאת. קח למשל מפה של הים התיכון. מה שבולט בה זו האליפסה הכחולה שבמרכזה מגף חום, נכון? תשאל תייר מה הוא רואה במפה. הוא יאמר לך שהוא רואה מגף חום על רקע כחול. אבל אם תשאל ימאי, הוא יאמר לך שהוא רואה אליפסה כחולה סדוקה במרכזה במין מגף חום.

בעצם כל אדם קובע את צורת המציאות, ולא רק בהתבוננותו על העצמים שמסביבו, אלא גם בהגדרת הערך שלהם, המהות שלהם, היעוד שלהם.

- מה רע בזה, ישראל?

- אין בזה שום רע, אלא שה'עסק' הזה לוקה בחסר, שהרי אם האדם לא מכיר כלל את המימד "העל-אנושי", הוא לא יוכל לקבל תמונה אמיתית של המציאות. במקרה הטוב תפיסתו תהא חלקית ובמקרה הגרוע היא תהא שגויה לגמרי. לכן אדם ישר המחפש את האמת צריך לדעת שדחייה בשתי ידיים של עצם דבר קיומו של מימד על-אנושי, בטענה שהוא איננו עולה על הדעת אצל אדם משכיל, הוא ניצחון של החושך והשקר.

- תשמע ישראל, כל זה נכון אם אכן מקבלים את הנחת היסוד שישנו באמת מימד על-אנושי כזה. אבל עבורי אין דבר כזה, אם כן מה שייך לדבר על יושר ואמת, אדרבה תפיסת העולם שלך נראית לי מעוותת!

- על יסוד ההתנגשות שבינינו אני מדבר! על הכרת מימד האמונה הטבעית, חיים! ישנה אמונה פנימית ואותה צריך לחשוף. אני לא מבקש ממך להתווכח איתי על אידיאולוגיה זו או אחרת, אלא להתחבר למה שקיים בך, להפסיק לדכא באופן סיסטמתי כל התפרצות רגשית המנסה לעודד את החיפוש אחר העולם הרוחני האינסופי. צריך להפסיק לברוח מהגודל ולהתחבא בקטנות!

- אינני מסכים אתך, אבל נניח שאקבל את הרעיון של מציאות על-אנושית, מה עושים עם זה?

- מהרגע שאתה שומע את הקול הפנימי הזה המחבר אותך עם המציאות האינסופית, מוטל עליך להפעיל את השכל. במילים אחרות, אם נקרא לקול הפנימי הזה "אמונה", אתה צריך מעתה "ללמוד אמונה". השכל הוא הכלי המעולה שיכול לפתח, לכוון ולנתח את אותו החוש הפנימי.

- מה עוזרת לי האמונה הזאת שאתה מדבר עליה בהתלהבות?

- האמונה היא החיבור השלם עם האלוקות, מתוך האמונה אתה חי!

- שוב אתה חוזר על זה?! אני רוצה להבין, לא רק לשמוע סיסמאות!

- אי אפשר להקיף את כל העניין הזה על רגל אחת.

- יש לי זמן.

- טוב, בבקשה. האדם צמא לדעת. הדעת היא שיא יכולת האדם. לדעת זה להתחבר, במובן הפשוט של המילה. הדבר כבר נרמז בתורה: כאשר היא מדברת על החיבור שבין איש לאשתו, היא משתמשת במושג "דעת", כפי שנאמר "והאדם ידע את חוה אשתו ותהר". החיבור - זוהי הדרך לדעת. כך למשל הוא בחוש המישוש, רק על ידי חיבור פיסי אפשר לדעת את החפץ הממושש. אם יש חיבור יכולה להיות דעת.

- איך זה קשור לעניינינו?

- בעניינים הרוחניים זה הפוך: על מנת ליצור את החיבור צריך לבנות את הדעת. איך מתחברים לאדם ונקראים "חברו"? רק אם יודעים מספיק את אופיו כדי שאפשר יהיה לאהוב אותו, לשמוח על מה שמשמח אותו ולהתעצב על מה שמעציב אותו. ללא דעת זו, החבר יהיה ככל אדם אחר שנמצא סביבנו. החיבור למציאות רוחנית - לזה מתחברים אצל חבר - נעשה על ידי הדעת. כפי עמקות הדעת כך יהיה גודל החיבור. אי אפשר להיות חבר עם אדם שאיננו מגלה שום דבר מאופיו, מתחושותיו או מרצונותיו.

- לאן ההרצאה הזאת מובילה אותנו, ישראל? דברייך מעניינים, אך אינני רואה לאן אתה חותר.

- אני רוצה להגיע למושג "דעת אלוקים", חיים. יש אלוקים, זו עובדה אמונית, לא רציונאלית, אבל עובדה. את אותו אלוקים אנו רוצים לדעת.

- מי אמר שיש אלוהים? לא הוכחת לי זאת עדיין.

- תראה חיים, אנחנו הולכים לטפס גבוה. חוסר האמונה בעצם מציאות האלוקים הוא ואקום עצום שלא מאפשר שום התקדמות. מצד שני, מה לעשות, הרי סבור אתה שלא הראיתי לך עדיין את הסחורה, וכבר אני מנסה למכור לך אותה.

אנחנו יכולים בנקודה זו להחליט שאין לנו כבר על מה לדבר, שהרי אין לנו 'משדרים על אותו גל'. אבל לא זאת מטרתנו. אנו מעוניינים בדו-שיח הזה, ואם כן אני מציב לך בעצם אולטימטום, לקבל את עובדת מציאות האלוקים, לא מתוך רצון לכפות עליך לקבל זאת או לעשות תעמולה לטובת מחנה המאמינים, אלא מתוך הכרח, שהרי ההתעקשות לקבל הוכחה שכלית על מציאות אינסופית תבלום את התקדמותנו.

- איזו מין טענה?! איפה ראינו שבמחלוקת צד אחד יכול לחייב את השני לקבל את דבריו כתנאי להמשך הדיון?

- אמשול לך משל. תאר לעצמך אדם חולה שהולך לרופא והרופא הוא גם 'חכמולוג'. לפני שהפציינט מתחיל לדבר, אומר לו הרופא: "סלח לי אדוני, אבל לא אוכל לטפל בך לפני שתוכיח לי שאתה חי, שהרי אם אינך חי - חבל על המאמץ". פשוט שהפציינט לא יאמר לרופא שיבדוק לו את הדופק וכך ידע שהוא חי, אלא יחשוב שהרופא הזה 'קוקו' ויברח משם מהר.

נעזוב את המשל. יש מציאות שלא צריך לבדוק אותה מדעית כדי לדעת שהיא אכן קיימת, ויש מציאות שאי אפשר למדוד אותה מדעית כיון ששכלנו מצומצם מדי ביחס אליה. אלא מה נעשה, איך יודעים אנו שהיא קיימת? חייבים לחזור לנקודת המוצא: האמונה.

ומה נעשה שאתה טוען שאין לך אמונה? לכן, בינתיים על מנת שנוכל להתקדם, קבל את העובדה שיש אל חי וקיים מבלי 'למדוד לו את הדופק', ואנו רק ננסה לדבר על איך 'מתחברים' אליו יותר, איך יודעים אותו, וממילא נדע יותר מה הוא.

- רגע, רגע, לפני שאתה מתחיל לטפס בשביל התלול הזה, אני עדיין חושב שלהיאחזו בעובדות שאי אפשר להוכיחן, זו בריחה מן המציאות, 'הקטנת הראש'! איך אני יכול להאמין אם אינני מרגיש שום דבר וגם לא יכול להבין?

- לא תמיד חוסר היכולת להבין את מהות העניין מטילה ספק בעצם אמיתותו. סיפר לי חבר, שבמהלך בדיקה רפואית די שגרתית גילה אצלו הרופא בעיה חמורה באחת הכליות. הוא נשלח לכל מיני בדיקות וצילומים, ובסופו של דבר הומלץ על ניתוח. הבחור נשלח לבדיקות נוספות אצל רופא אחר, שהגיע לאותה מסקנה, והוא עבר ניתוח די מסוכן. את הסיפור הוא סיפר לי במהלך ויכוח בינינו בדבר 'האמונה העיוורת', כפי שהוא הגדירה. הוא טען בדיוק את אותן הטענות שהשמעת, וניסיתי להסביר לו שקבלת מציאות כאמיתית איננה נדחית

בגלל חוסר יכולת להבינה עד תום. הוא שתק לרגע, נזכר באותו הסיפור והודה שאכן כך הדבר, שהרי הוא הלך לרופא במחשבה שהוא בריא לחלוטין - כלום לא כאב לו - ופתאום 'התנפלו' עליו רופאים, אשפזו אותו, 'שחטו' אותו כלשונו, תפרו אותו ושחררו אותו לביתו להשתקם שבוע שלם. הוא אמר לי במין מבט של ספקנות "מי יודע אם בכלל היה צורך בכל העסק הזה? מי יודע אם בצדק סיכנתי את עצמי עם כל הניתוח הזה?"

אלא הכל מתוך אמונה שהרופאים אכן צודקים ובאמת יש לו בעיה חמורה בכליה. הוא לא הרגיש כלום, לא הבין כלום בצילומים, אלא האמין ברופאים. למה הוא הסכים להסתכן בניתוח, אם לא מתוך 'אמונה עיוורת' ברופאים הללו? על מה מבוססת אמונה זו, אם לא על תחושה פנימית? הרי אין בידו די ידע רפואי כדי לאשר את קביעת נחיצות הניתוח. אמונתו ברופאים מחפה על חוסר יכולתו להבין את המציאות. וזוהי רק דוגמא אחת מיני אלף המוכיחה שלא תמיד אנו דורשים את הבנת מהות הדבר על מנת לקבוע את אמיתותו, וכי רק מי שמבין איך פועלת תרופה על מערכות הגוף מוכן לקחת אותה?

- אתה אומר לי "תאמין ותשתוק!"

- לא, אין זה אומר שאנו פטורים מלנסות להבינן. אלא עלינו לדעת שלפעמים הדברים "גדולים עלינו" ואנו מקבלים את עצם מציאותם מבלי יכולת להוכיחם. לא כל אחד זוכה מיד לחוש טבעי אמוני שמגיע עד לרוח הקודש או לנבואה, המסמנים את התוכן המדויק של האמונה. האמונה נמסרת בעם ישראל מדורי דורות על ידי אנשים חכמים, "מומחים בענייני אמונה", ביניהם היו בתחילה אף נביאים ממש. וכפי שסומכים על הידע של הרופאים, כך עלינו לסמוך על הידע של גדולי עולם אלו, בעלי רוח הקודש החשים את אמונתם בשיא העוצמה. הם העבירו את גדרי האמונה לתלמידיהם והשאירו לנו גם אלפי ספרים. לא נותר לנו אלא להשתמש בשכל וללמוד את האמונה הזאת על מנת לקרב אותה אל הדעת.

- טוב ישראל, נסתפק בזה לעת עתה. בשלב זה לא ארגיז אותך עם העובדה שישנן אלפי דתות ואלפי מסורות, ונניח שיש אמונה אמיתית והיא נמצאת בעם ישראל. המשך לומר את דבריך.

- אם כן אנו רוצים לדעת את האלוקים. זהו מושג רחב בעל אינספור מדריגות, מדריגות שיהיו בין היתר תלויות בעוצמת הזיקה של כל אחד ואחד מאתנו לרוחניות.

מכל מקום לדעת את האלוקים איננו תרגיל אינטלקטואלי שסכוויי ההצלחה בו תלויים רק ברמת האינטליגנציה של המבצע. ההבנה במדעים הטבעיים תלויה אך ורק ברמת האינטליגנציה של הלומד או החוקר, משום שבהם השכל הוא כלי המדידה העיקרי. מדעים אלו מנתחים את ההופעות החיצוניות של העולם ומתאימים אותן לשכל האנושי. דעת אלוקים העיונית היא התקרבות לנסתרות ולכוחות הפועלים מאחורי המהלכים הטבעיים הנראים לעין. בדעת אלוקים אנו מתקרבים לעולמות עליונים, והשכל אינו פועל שם ככלי מדידה אלא כמשקפת, משום שאנו נפגשים שם עם מימדים רוחניים שמעל להשגת השכל האנושי.

- איך אפשר לדבר על השגת דבר שהוא מעל השכל האנושי?
 - אין ספק שקשה לתאר דבר כזה, אך לא תהא ברירה אלא להודות שלנסות להגיע לדעת אלוקים בשכל נטו, זה כמו למדוד את עוצמת האור בכלי למדידת נוזלים.

- מה יש בכלל לאדם חוץ ממה שיכול להימדד על ידי שכלו!
 - השכל הוא הכלי המחבר את האדם עם כל המציאות הסובבת אותו, בין זו שמחוצה לו בין זו שבתוכו. אותו שכל קונה ידיעות על פי שלשלת של "חכמה-בינה-ודעת". "החכמה" היא הפגישה הראשונית עם המושכל. הפגישה הראשונית הזאת עדיין בוסרית, שהרי לא עברה את מבחן "הבינה". הבינה באה לנתח, בגדר של "מבין דבר מתוך דבר", באופן שאפשר יהיה להגדיר את העניין הנלמד על פי אמות מידה ידועות כבר.
 - לא ברור!

- אמחיש יותר את העניין. תאר לעצמך מה היה קורה אם הייתי מביא לך חפץ מאפריקה, חפץ שבו משתמשים הכושים משבט מאוד פרימיטיבי. מדובר בחפץ שלא קיים כלל בתרבות המערבית, וזו היתה עבורך הפגישה הראשונה עם חפץ מסוג כזה. במצב זה הפעולה השכלית הראשונה שלך, אותה אני מגדיר "חכמה", תהיה לקלוט את גבולותיו של החפץ, לשער את משקלו ואת סוג החומר ממנו הוא מורכב. בשלב זה עדיין לא תהא לך חוות דעת על החפץ. רק כאשר יכנס למעגל גורם שני, "הבינה", הדבר יתאפשר. הפעולה של הבינה היא להשוות את החפץ החדש לחפצים ידועים לך ולנסות לקרבו לאחד מהם, או לפחות להכלילו בתוך משפחה של חפצים מוכרים. ייתכן שתהיינה כמה אפשרויות ובסופו של דבר, אחר ניתוח שבמהלכו יהיה משא ומתן בראשך, תגבש לעצמך דעה מסוימת ותחליט שחפץ זה משמש למטרה

פלוניית. זאת אומרת, הבינה היא שהולידה את חוות הדעת, והיא בעצם הגורם המרכזי ביכולות שלנו להתייחס לכל הסובב אותנו, שהרי רק עם הבינה אפשר לעשות סדר ולקבוע עובדות שעל פיהן נפעל או נשפוט. השלב הבא הוא שלב ההפנמה והקליטה בזיכרון, בו החפץ מקוטלג כקיים, זהו השלב שלו אני קורא "דעת", היינו הפנמתו כנתון במרקם כלל האמיתיות שעל פיהן האדם בונה לעצמו את השקפתו על המציאות. - איך כל זה מקדם אותנו בנידון שלנו?

- הדוגמא שהבאתי מהחפץ מאפריקה היא בתחום החפצים החומריים, אבל גם בעניינים הרוחניים אנו בונים כך את חוות דעתנו, על בסיס אותו עיקרון ש"הבינה" היא מפתח ההצלחה. הבינה עובדת על פי עקרון ההשוואה ו"תורת ההפכים", היא מנסה קודם כל להשוות את החפץ או את הרעיון החדש לדברים הקיימים בזיכרון. אך היא איננה פועלת לבדה, יש באדם רובד נוסף, עמוק יותר, ה"דעת". אם למשל אשאל אותך אם המילה "שבלוגל" קיימת בשפה העברית, מיד תאמר לי שלא. כדי להגיע למסקנה זו היית צריך לעשות פעולה שכלית במהירות הבזק שעניינה להשוות את המילה "שבלוגל" לכל המילים שאתה מכיר בשפה העברית. למעשה לא עברת מילה-מילה על כל אוצר המילים שלך, משום שמעבר לבינה יש דעת, ועל ידה יש לאדם קניין בכלל ידיעותיו המופנמות, כולן נמצאות תחת ידו באותו זמן. כך גם מסבירים את תהליך רכישת השפה המדוברת אצל ילד. הוא לא לומד את כל הצורות האפשריות ליצור משפטים על ידי סידור המילים וזוכר אותן, אלא מפנים בדעתו עמוק-עמוק את חוקי הדקדוק עד שהוא יודע ליצור משפטים חדשים באופן אוטומטי.

- כל מה שאמרת מאוד מעניין, אך לאן אתה רוצה להגיע?
- שאלת אותי אם יש משהו מעל השכל, והסברתי לך איך אני מבין את פעולת השכל. ה"מעל השכל" הזה שאני מדבר עליו לא ניתן להשיגו בדרכי השכל הרגילות, אלא זקוקים אנו לנבואה ומדרגותיה. הנבואה היא התערבות אלוקית ב"דעת" מבלי צורך לבנין הדרגתי של "חכמה-בינה-ודעת", זאת אומרת החדרת ידיעה אמיתית מעולם עליון אל תוך הדעת של הנביא. הסיבה שחייבים לעקוף את המסלול "חכמה-בינה-ודעת" על מנת לקבל נבואה, היא שה"בינה" איננה יכולה להתייחס אלא לדברים מהסוגים הקיימים כבר בזיכרון. אפשר לקרא לסוג הידיעות הללו, הבאות בנבואה, השגות של "הדמיון העליון" ולא פעולות של "ניתוח שכלי".

- למה אתה מתכוון ב"דמיון עליון"? האם רצונך לומר שהנביאים סתם דמיינו לעצמם את כל נבואותיהם?
 - לא, בכלל לא! צריך לעשות כאן הבחנה בין דמיון לדמיון. הדמיון הרגיל הוא הכלי של השכל, אבל בדמיון העליון, השכל הוא הכלי.
 למשל אני אומר לך "תפוח" ואתה מיד מדמיינ לעצמך ציור של תפוח בראשך, נכון?
 - נכון.

- איך העסק הזה עובד? אמרתי "תפוח" ולמעשה הוצאתי מפי באופן פונטי את האותיות של החפץ הנקרא "תפוח". האוזן שלך קלטה את הצלילים והעבירה אותם למוח. המוח תרגם את המסר הפונטי הזה ובעזרת הדמיון צייר את התפוח.

לא רק לתקשורת עם הזולת צריך דמיון, אלא אף האדם עם עצמו משתמש בדמיון כדי לצייר את ציורי שכלו. השכל יכול להגיע לאן שירצה, אך צריך להוריד את פרי ה"שוטטות" שלו לפסים מעשיים על ידי הדמיון: אם תרצה לחשוב איך נראית המציאות על פני השמש, תצטרך להשתמש בדמיון שיתאר לך מין אש אדומה וצהובה בתנועה, וידמיינ גם חום אדיר.

לא כך הוא הדמיון העליון של הנביא. על ידי דמיון זה הוא מתחבר למימדים על-אנושיים ומקבל מסרים אוביקטיביים, אותם הוא צריך להעביר לשפה תקשורתית על ידי השכל. לא רק על מנת להעביר את הנבואה לעם, אלא גם על מנת להשלים לעצמו את התהליך הנבואי, שכולל הוצאה דרך השפתיים של המסרים האלוקיים - לכן הוא נקרא "נביא", מלשון "ניב" שפתיים. במילים אחרות, הנביא מצליח להתחבר לעולמות עליונים ו"לשמוע" את דבר השם, אך זה לא מספיק, הוא צריך גם לדעת איך לעשות מ'גילוי' זה חומר תקשורתי. לכך הוא צריך קודם כל שכל זך וישר, אך גם, ובעיקר, מה שקוראים "סייעתא דשמיא", היינו עזרה מן השמיים. צריך שיהיה רצון אלוקי כדי שנבואה תצא אל הפועל ותלבש צורה של מסר תקשורתי לכלל ישראל.

- אתה מסביר לי מהי נבואה, אך עדיין לא הבנתי למה בכלל יש צורך בה?

- הנבואה היא יסוד הדת, שהרי לא די באמונה בבורא עולם, באלוקים, אלא צריך לדעת מהי המשמעות של עובדה אמונית זו עבורנו, איך להתייחס אליה, איך לפעול על פיה. בקיצור ללא נבואה לא מגיעים מאמונה לדת אמיתית, שהרי ללא פניה מהאלוקות, מהאינסוף - אותו אין

אנו יכולים לתאר, להבין או לדעת את רצונו - לא תהא לנו שום דרך להשיג את אופן עבודת האלוקות האמיתית.

- נניח שיש אלוהים, מי אמר שצריך בכלל לעבוד אותו?

- אנו מאמינים שלאוקים יש רצון שחייב לבא לידי ביטוי על ידינו... אבל בא נעזוב לרגע את העניין הזה ונחזור לנבואה.

אנחנו היהודים מאמינים באמיתות נבואתו של משה רבנו שקיבל "מדע אלוקי" כל כך זך וכל כך מדויק שהיה יכול לרדת לפסים מעשיים עד לפרטי פרטים של העשייה - אלו הן המצוות - מעשים מדויקים המתחייבים מתוך נבואתו של משה, הנכללים במה שנקרא בשם הידוע "תורה".

- ומה עם שאר הנביאים?

- ישנן מדריגות בנבואה. כאמור, הנבואה היא פניה אלוקית אל אדם שהגיע לדרגת נביא, וקליטת הנבואה נעשית על ידי כוחות הדמיון שבאדם ולא על ידי הכח העיוני שלו. הכח העיוני של האדם רק מפריע לקבלת עצם הנבואה מצד מגבלותיו, כפי שאמרנו, ולכן הנבואה באה במצב של תרדמה, בעת שינה. המראות הנבואיים דומים לחלום, אלא שקיים הבדל מהותי בינם לבין החלום: בחלום כח הדמיון, שהשתחרר מהשכל הישר, יכול להשתמש בכל אוצר הנתונים הנמצאים בזיכרון ולערבב אותם ללא רסן, עד שאדם בחלומו מסוגל לסבול מציאות של פיל ורוד שעף בעזרת אוזניו הגדולות, מה שלא ייתכן בעת היקיצה, שהרי השכל הישר ידחה על הסף את הבלבול הגדול הזה. השכל מגביל, במקרה זה באופן חיובי, את מגוון האפשרויות שאליהן נוכל להתייחס כאמיתיות. דבר זה הוא חיוני - ללא שכל שכזה, בני אדם היו חיים בדמיונות שוא, ובאמת סוג מסוים של אנשים כאלה אנו מוצאים, לצערנו, בבתי החולים לחולי הרוח. אבל כידוע כל כך, גם כשהוא חיובי, מגביל ומצמצם את עוצמת החיים, שהרי דמיון פרוע הוא למעשה עושר רוחני אף שפירותיו לא מתאימים כולם למציאות.

- זה החלום. ומה עם הנבואה?

- הבעיה בשליטת השכל על הדמיון היא שהוא גם מונע את היכולת לקבל מחזה עליון שיורד ומתגלה בכח המדמה בזמן השראת הנבואה. המחזה הנבואי, שיש בו מסר אלוקי שצריך להגיע לפסים מציאותיים, מופיע דוקא בהופעה "חוץ-מציאותית" במוחו של הנביא. הוא פרי הורדת מידע ממימד שמעל למימד של העולם הזה, וזה ההבדל המהותי שבין החלום לנבואה. בחלום - הדמיון משתולל עם כל המידע הקיים

בזיכרון, וביקיצה - השכל מיישר. אבל בנבואה הדמיון מקבל הארה עליונה עם נתונים שאינם דומים כלל לכל מה שקיים אצל האדם, והשכל מנסה לתרגם. דוגמא לזה אפשר לראות בתחילת ספר ירמיהו, שם הקדוש-ברוך-הוא שאל אותו במחזה הנבואי "מה אתה רואה ירמיהו?" והוא השיב: "סיר נפוח אני רואה ופניו מפני צפונה". לציור דמיוני זה אין שום משמעות לכאורה, ואדם רגיל לא היה מתייחס אליו כלל. אבל הנביא שקבל מסר זה בעת תרדמה ומרגיש שמדובר בהתערבות אלוקית, מנסה להורידו לפסים תקשורתיים בסייעתא דשמיא, ולגלות את הרצון האלוקי המסתתר מאחורי המחזה. זה מה שכתוב בהמשך הפסוקים: "ויאמר ה' אלי מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ כי הנני קורא לכל משפחות ממלכות צפונה" וכולי. הסיר הנפוח הזה נהפך למסר ברור שיש לו משמעות מעשית, מדינית. הנבואה אינה מתחילה בתוך השכל של הנביא אלא חודרת לתוכו.

- מי קובע מי יהיה נביא ומי לא יהיה נביא?

- הנביא הוא אדם שזיכך את מידותיו בשיא הטהרה. את הנבואה לא יוכל הנביא לקבל על פי רצונו החופשי, אלא על פי רצון האלוקים. ללא פניה ישירה מצד האלוקים, לא יוכל הנביא לנבא, אף שהוא בעל מדריגת הנבואה, ולכן נביא יכול להישאר זמן ארוך ללא מראה נבואי.

- קודם עשית חילוק בין משה לשאר הנביאים, מה החילוק?

- משה רבנו היה במדריגה גבוהה מזו, הוא היה במצב של התנבאות תמידית ולא מוגבלת, שאיננה זקוקה לניתוק השכל מן הדמיון כמו אצל שאר הנביאים. כנראה ששכלו היה כה זך וגדול עד שהיה יכול לסבול את מראה הנבואה גם כשהוא ער. המדריגה העליונה הזו אפשרה לו לקבל את התורה, המחברת את האדם לעולמות העליונים במחשבותיו וגם בעצם חייו. התורה מצד מהותה שייכת לעולם העליון, אך היא לבשה לבוש חיצוני, תקשורתי, כדי שיוכל האדם להתייחס אליה. למרות הורדתה, היא לא איבדה אף כהוא זה ממדרגתה העליונה.

- דברת על "להתחבר לעולמות העליונים", מה זה אומר?

- התורה היא מלשון "הוראה", היא מלאה ציווים אלוקיים - המצוות - על ידן היא מורה לנו מה לעשות כדי לקיים את הרצון האלוקי. אבל התורה נכתבה בארבעה מימדים הנקראים בראשי תיבות "פרד"ס" - פשט, רמז, דרוש, סוד. "הכניסה לפרדס" הוא הכינוי של לימוד עומקה של תורה, על ידו נחשפים נדבכים נסתרים של התורה, וכך אנו מגלים

שהיא אינה רק ספר "הוראות" המסביר לנו איך לפעול, אלא גם ספר המאפשר לנו להציץ בעולמות העליונים, ולהתעלות בדעת אלוקים.

- מה פירוש "נכתבה בארבעה מימדים"?

- גם בני אדם יכולים לדבר בכמה פנים. אתן לך דוגמה. נניח שאתה רץ לתפוש את האוטובוס שיוצא בדיוק בשעה חמש, ולמזלך הרע, אתה פוגש בדרך חבר מהסוג ה"נודניקי", והוא מעכב אותך. כשאתה אומר לו "האוטובוס שלי יוצא בשעה חמש", למה אתה מתכוון? זה נכון שהאוטובוס שלך יוצא בחמש - זה הפשט. אבל למה אמרת לו זאת? אתה פשוט רוצה לרמוז לו: "תפסיק לדבר ותשחרר אותי, כדי שאוכל לרוץ לאוטובוס שלי" - זה הרמז. ובאמת עם אנשים שלא מבינים רמזים יש לנו בעיה... עכשיו נמשיך את המשל. נגיד שאתה אומר לחבר לא ראית שנים רבות, והוא הכיר אותך כאדם שאף פעם לא נוסע באוטובוס, מכיון שיש לך העדפה לרכב. כשאתה אומר לו "האוטובוס שלי יוצא בשעה חמש", מאחורי הרמז שישחרר אותך, יש גם סוד. שהרי עבורו העובדה שאתה נוסע באוטובוס היא דבר חדש, ולכן היא כנראה מסתירה שינוי מסוים בחיך. השאלה היא מה השינוי. אולי אין לך כבר כסף להחזיק רכב, אולי איבדת את היכולת לנהוג, אולי מצאת לעצמך מה לעשות במהלך הנסיעה באוטובוס כגון לקרוא, וכולי וכולי. מאחורי המשפט הזה מסתתרים נתונים שאותם החבר לא יכול לגלות, אלא רק לשער.

נחזור לעניינינו וניקח את המשל רק כהמחשה גסה, שהרי אי אפשר, כמובן, להשוותו לנמשל כאשר מדברים על התורה האלוקית. מכל מקום נבין שהתורה באופן מגמתי הסתירה יסודות אדירים של הנהגת הבורא באינספור מדריגות - מה שנקרא "מעשה מרכבה" - וכן סודות בריאת העולמות - זהו "מעשה בראשית". מאחורי כל פסוק, המתאר סיפור פשוט או המביא ציווי אלוקי, יש עומק נסתר המגלה פן מסוים של ההנהגה האלוקית. כדי להתחבר לעמקותה של תורה צריך האדם לטפס במדריגות הקדושה במהלך לימודו. אין מקום לניחושים, אלא יש אמת אובייקטיבית שאותה ניתן לחשוף על ידי לימוד תורת הנסתר.

- אני מבין שהתורה היא פרי נבואתו של משה, ושדרכה מגלים את מה שאתה קורא "עולמות עליונים", ואם כך, לאחר שיש כבר תורה, בשביל מה צריך עוד נבואה?

- נגעת בנקודה! לימוד התורה והחיים על פי ציווייה מזככים את שכלו של האדם ומידותיו, עד שיהיה מסוגל להשיג בעצמו השגות מהעולמות

העליונים, ואף יקבל מידע אלוקי החוזר ישירות לרוחו. זהו העונג האמיתי!

- ישראל, אתה מדבר על נבואה ונביאים כאילו שמדובר בעניין מציאותי. אם באמת היו נביאים היום, היינו שומעים עליהם, היו מראיינים אותם בטלוויזיה! אתה מדבר על מציאות שאולי אכן היתה, מכל מקום כיום היא בגדר אנכרוניזם שמחשיד בתמהונות כל מי שמאריך לדבר עליה!

- אתה צודק חיים, לצערנו עדיין לא חזרנו למדריגת הנבואה. ישנם עוד כמה תנאים שלא נתמלאו והם מעכבים. אבל ישנן כיום מדריגות נמוכות יותר מהנבואה, אותן אפשר להשיג. המסר האלוקי עליו אני מדבר, לא מופיעה רק בתור מחזה נבואי, אלא יכול להופיע גם במדריגות נמוכות יותר, הנקראות דרגות של "רוח הקודש". מדובר גם כן ב"התערבויות" אלוקיות אצל האדם, הצצות בשכלו, כגון רוח הקודש שעל ידה פתאום צצה אצל אדם הברקה גאונית ואיננו יודע מניין 'נפלה' לו.

- זה רוח הקודש? כל אדם במהלך לימודיו מרגיש לפעמים שצץ לו פתאום רעיון גאוני ועוזר לו לפתור את בעיותיו, גם בפיסיקה ובביולוגיה!

- תראה חיים, אני דברתי על דרגת רוח הקודש המתגלה בתוך השכל. זה נכון שגם במקצועות החול ישנן הברקות בשכל התלויות בדרגת האינטליגנציה של האדם. ישנם אנשים בעלי כשרון אינטואיטיבי מפותח מאוד שמצליחים לחדש דברים בתוך מימד השכל האנושי - הם מוסיפים לו אלמנטים חדשים. ברור שהמציאים הגדולים גילו בצורה של הברקת השכל כוחות טבע חדשים או מערכות שלימות חדשות. גם מאחורי זה יש רצון אלוקי, שהרי כל העולם כולו בתהליך של שכלול. מדובר בתהליך אדיר של שיבה אל הטוב האלוקי שבמהלכו האדם מגלה, על ידי שכלו, פנים חדשות של כוחות טבע שיעזרו לו לעדן את חייו וחיי הכלל. ואף שמאחורי גילויים אלה המופיעים בשכל האנושי יש הכוונה אלוקית, לא לזה אנו קוראים "רוח הקודש". אקרא לזה "רוח החול", שגם היא חשובה ובאה לקדם את העולם כולו ולשכללו. אבל אין בה קדושה, אין בה ראייה חודרת אל תוך פנימיות כוחות הטבע. יש בה די כדי להוסיף דבר מה בניתוח ההופעות בהן העולם מופיע, אבל אין בה כח להוסיף מימד לעולם, להוסיף קדושה לעולם. כל גילויי המדע אינם בגדר טיפוס על סולם ההתעלות האנושית, אלא הם רק התפשטות על שלב אחד. זו הרחבת המדריגה, "השמנה". אין בזה כדי לטפס למדריגה

הבאה. האדם לא נהיה יותר טוב בזכות המדע. נכון שהעולם יכול להיות יותר נוח על ידי תגליות המדע המעדנות את קשיי החיים, אבל האם האדם נהיה יותר איכותי, יותר מוסרי משום כך? העליה בדרגות "איכותיות" באדם, זוהי העליה בקודש, זוהי הוספת מימד ולא רק הרחבת המימד הקיים.

- מי אמר שרק על ידי לימוד תורה מגיעים למוסריות? אני מכיר דתיים שמבחינתי אינם מוסריים, וחילוניים מאוד מוסריים! מי אמר שלתורה יש את המונופול על המוסר? התורה נראית לי כאוסף ציוויים מעשיים שאין בהם כדי לרומם את האישיות.

- אשמח להתייחס לטענתך, אך לפני כן רציתי לסיים את העניין בו התחלתי, שהרי אם לא כן נפתח חלונות מבלי לסגור אותם.

- אתה צודק, דברנו על "רוח הקודש".

- במצב של חיבור כזה עם האלוקות, כאשר לימוד התורה מלווה בהתקדשות והטהרות מחשבתי, מתוך העמקה שכלית בתורה האלוקית, יתחיל האדם לחוש את המציאות במימד הגדול שלה, כפי שהיא באמת. הוא יתחיל להבין שעד כה הוא היה כבול במיצרים המצומצמים של שכלו, שהיה מסוגל למדוד בכוחות עצמו רק את ההופעות החיצוניות של המציאות. אותו עולם שהוא "העלם", בו קשה לנו לזהות את ההנהגה האלוקית, מתחיל יותר לגלות את פנימיותו. האדם מתחיל לראות את אחדות המציאות, הוא רואה איך בעולם הזה הכל מקושר לדבר אחד גדול, ואיך לכל ההופעות בעולם יש מטרה אחת משותפת. כל ההופעות הנן גוונים בתוך ציור אחד גדול הכולל את כולן. הכל מקושר והכל מונהג על ידי האל האחד, וכל הפרטים נוטלים חלק במטרה האחת. מתוך מדריגה רוחנית גבוהה זו של הסתכלות כללית, מצליח האדם לקשר את כל הפרטים זה בזה, כך שהחיים עבורו אינם צירוף מקרים שאינם שייכים זה לזה.

האדם בעל ההסתכלות הזו דומה למי שמתרחק מכותל לבנים באופן שעדיין רואה כל לבינה ולבינה בנפרד וגם מבין שכולן ביחד יוצרות כותל. לעומתו האדם שלא קיבל מעוף ונשאר צמוד לאותו הכותל, לא מזהה אלא לבנים בודדות, ובשום אופן לא יכול לראות את הכותל בכללותו, כך שעבורו כל לבינה ולבינה היא רשות בפני עצמה. והנמשל הוא שכל מה שקורה מסביבו, בין בחייו הפרטיים בין בהסתכלות על חיי החברה והאנושות בכלל, הכל אינו אלא אוסף פירורים שאין להם קשר.

האושר הרוחני של בעל ההסתכלות הכללית אינו ניתן לשיעור, שהרי ההרמוניה שבחיים ובהיסטוריה בכלל, המתגלית בהסתכלות זו, היא גם עצם התקווה לעתיד טוב ומתוקן. תקווה זו נובעת מהביטחון שכפי שהכל מקושר ופועל תחת השגחת האלוקות המיטיבה עם העולם, כך תגיע ההטבה לשיאה בעתיד, ויבוער כל הרע מן העולם. מתוך כך הלב מתמלא שמחה אדירה, שמחת האמונה של שיבת העולם למקורו הטוב. ודאי שזה לא ה"היה בסדר" הישראלי שהוא מין שכנוע עצמי הגובל לפעמים במדיניות בת היענה...

- ישראל, אני עייף.

- טוב, חיים, תבוא מחר בעשר ונמשיך.

- בסדר, תודה.

א' טבת (אני ממשיך עם התאריך העברי) השעה 01:43

היום פגשתי את ישראל והיתה לנו שיחה נורא מעניינת. כששאלתי אותו על אמונתו, הוא נהיה קצת עצבני (כל הזמן הביט בשעון שלו). חשבתו שהוא ממחר לאיזשהו מקום, אך בסופו של דבר הוא נרגע והתחיל לשפוך בשפע!

אנסה לשחזר קצת את מרוצת מחשבותי במהלך השיחה. באמת מותק הישראל הזה! ולא ידעתי שהוא כל כך בקי בכל מיני תחומים...

טוב לעניינינו! קודם כל הוא אמר לי דבר מוזר בעניין האמונה, ולמעשה הפך את מה שהכל יודעים או חושבים, שהאמונה היא מין צורך נפשי להתלות במשהו "מעל", משהו "אחר". הוא טען שהאמונה איננה יצירה אנושית, אלא "חוש עליון" המוטבע באדם (אם הבנתי נכון), והחוש הזה פשוט מנסה לצאת אל הפועל. מעניין... צריך לחשוב על זה...

הוא דיבר כל הזמן על "קול פנימי" הקורא לאמונה... אולי? מה שמאוד מרשים אצלו - בטחוננו באמונתו. הוא מציג אותה כעובדה וזהו! הפלא הוא שזה נראה באמת אמיתי. הוא באמת מאמין בזה! מניין לו בטחון כזה? אני לא שולל אמונה, אך מזה להגיע לודאות, הדרך ארוכה!

הוא טרח באריכות להסביר לי איך לדעתו עובד השכל האנושי (יש לציין שתיאורו מאוד לוגי). כל זה כדי להגיע לעניין הנבואה, שהיא מין "דמיון עליון" המשיג "קול אלוהי" שלא ניתן להשיג בשכל אנושי רגיל.

הוא טוען ש"בעולמות עליונים" (איני יודע מה זה!) קורה משהו אלוהי. את "המשהו האלוהי" הזה מצליח הנביא להוריד. וכאן הקטע המעניין

ביותר בדבריו: התרגום "השכלי-אנושי" של ההשגות של הנביא משה... זוהי "התורה"! היא בעצמה כלי שעל ידו מי שאינו נביא יוכל להתקרב אל אותם העולמות העליונים (כנראה אני באמת לא יודע מה זה "תורה"!!). למעשה (אם הבנתי נכון) התורה אמורה לעורר את האדם ל"רוח הקודש", שעל ידה מתברר הצד הפנימי של כל ההוויה. על ידה אנו אמורים להבין שלעולם יש מימד כולל יותר, מקושר יותר, ומי שרואה זאת מתמלא שמחה, "שמחת האמונה". עוד לא גיבשתי לגמרי את דעתי בנושא, אך אין ספק שכל מה שאמר לי ישראל מאוד מלהיב!